

Anmeldelser

Jens Brødsted et al., *Native Power: the Quest for Autonomy and Nationhood of Indigenous Peoples*, Oslo: Universitetsforlaget, 1985, 350 s., 248,00 Nkr.

La det være sagt med en gang: dette er en anbefalingsverdig bok for enhver med faglig og/eller politisk interesse i etnisitets- og minoritetsproblematikken. For folk som innenfor dette bredere område har en særlig interesse i urbefolkninger, bør boken være selvfølgelig lesing.

Avdøde lektor Helge Kleivan – til hvem verket er tilegnet – viet sitt profesjonelle liv til å dokumentere urbefolknings trengte situasjon og å støtte dem i kampen for fysisk og kulturell overlevelse. Han gjorde dette ut ifra den overbevisning – solid forankret i krysspunktet der den human-vitenskaplige og den kritiske tradisjon møter hverandre – at samfunnsvitenskapene ikke kan kjøpe seg fri fra stillingstagen og etisk ansvar under henvisning til verdirelativisme, men må engagere seg i en praksis rettet imot urettferdighet og menneskelig lidelse. Denne overbevisning kom til uttrykk blant annet i "the International Work Group for Indigenous Affairs" (IWGIA) bak hvilke Kleivan – ellers tilknyttet Eskimologisk Institut, Københavns Universitet – var en av de mest sentrale skikkelser. Det er en gruppe nettopp fra IWGIA og Eskimologisk Institut som har redigert antologien.

I innledningen bemerker redaktørene at boken omfatter et kaleidoskop av perspektiver vedrørende urbefolkningsproblematikken, som samlet avspeiler Kleivans inklusive approach. Redaktørene har således stått over for en vanskelig oppgave: å balansere mellom kravet til vitenskaplig kvalitet og et klart politisk engagement, så vel som å sette forskeres analyser og aktivisters kampskrifter sammen til en helhet. Alt i alt har redaktørene kommet fra denne vanskelige oppgaven på en måte som er både deres fag – antropologi – og Kleivan verdig.

Native Power er organisert i fem hovedavsnitt som utgjør ikke alene en hensiktsmessig disposisjon, men også et skjema over noen av de aller viktigste problemstillinger i forbindelse med urbefolknings sosiale og politiske virkelighet: 1) "Power in the Shaping: the Politics of Confrontation", 2) "Roles of the State and Native Response", 3) "Human Rights as a Basis for Power", 4) "Native Realities and State Categories" og 5) "Health and Native Survival". Innenfor dette skjemaet har redaktørene passet inn i alt tyve bidrag som hver især, og til dels på vidt forskjellige måter, belyser ett eller flere aspekter av problematikken.

Det overrasker ikke når det viser seg vanskelig å finne noen teoretisk profil i dette kaleidoskopet. Hva man får å se er høyst avhengig av hvorledes man kommer til å dreie på tingene. Verkets overordnede profil ligger i dets politiske budskap; det er bokens primære hensikt å opplyse og bevisstgjøre. Den leverer til dels fasinerende og hele tiden interessante – og foruroligende – beretninger og beskrivelser om blant annet hovedsamfunnenes tilsiktede og utilsiktede underminering av urbefolknings livsgrunnlag og kultur, mekanismer og institusjoner gjennom hvilke pågjeldende

grupper søker å fremme sine krav, og kulturelle særegenskaper under henvisning til betingende faktorer i historien og den aktuelle situasjon.

Blant bidragene er det særlig fem som innbyr til omtale i en anmeldelse til et politologisk tidsskrift idet vi i disse finner antologiens vesentligste teoretiske gods. Tre av dem handler om forholdet mellom samene og den norske stat og er forfattet av norske antropologer: Odd Terje Brantenberg, Georg Henriksen og Harald Eidheim. Et felles tema i disse analysene er den sosiale og politiske splittelse innenfor samebefolkningen som fremprovokeres av statens politikk side om side med en voksende pan-samisk bevissthet og politisk mobilisering. Analysene viser hvorledes forskjellige grupper innenfor den større etniske kategori påvirkes differensielt av statens politikk – avhengig av deres objektive sosio-økonomiske situasjon i samspill med særlige kulturelle former. Jens Dahl, Eskimologisk Institut, viser hvorledes de formelle politiske institusjoner som eksisterer i Grønland i dag har vokset frem som både en følge av og en forutsetning for opposisjon mot den danske grønlandspolitikk og at de har fått en form som utfordrer tradisjonell sosial organisasjon. Mens grønlandere tradisjonelt har organisert seg i skiftende allianser, låser den nye struktur alliansene fast og skaper splittelser langs partipolitiske linjer også i det daglige liv. Det siste av de nevnte fem bidrag, av Gerald D. Berreman, en amerikansk antropolog, fører oss til ganske andre himmelstrøk – det indiske Himalaya. Et gjennomgående tema også i denne analysen er hvorledes hovedsamfunnets strukturer og statens aktiviteter griper dypt inn i urbefolkningens tilværelse – for det meste negativt. Dog er billedet disse bidragene tegner ikke ensidig pessimistisk. Det viser at interessesammenstøtet med et av ”den hvite manns” forholdsvis nye påfunn – nemlig nasjonalstaten som en kulturell og administrativ enhet – genererer en stor politisk energi i urbefolkningene og at denne energi produserer positive resultater både innenfor pågjeldene grupper og i deres forhold til hovedsamfunnet.

Som disse eksempler antyder, gjør forfatterne seg sterkt avhengige av et funksjonalistisk skjema – antropologers kanskje ypperste intellektuelle redskap. Men samtidig har de tydelig latt seg påvirke av impulser fra nyere politisk teori – i sin tur preget av økonomisk teori. Selv om en sammenføring av det funksjonalistiske og økonomiske perspektiv verken er noe nytt eller originalt, er den i pågjeldende analyser utført på en måte jeg vil karakterisere som elegant.

På et annet ledd er de omtalte bidrag mindre elegante. Inntrykket som umiddelbart danner seg og som det er vanskelig å slippe er at den inklusive approach som preger verket i dets helhet har funnet veien inn i de enkelte bidrag og gitt seg uttrykk i en eklektisisme grensende til det ekstreme. Særlig de norske forfatterne utsetter leseren for et virvar av begrepsmessige og teoretiske elementer og plutselige sprang mellom analytiske nivåer. Det er, selvfølgelig, ikke i seg selv noe fatalt i eklektisisme. Det er heller ikke nødvendigvis noen innebygget dissonans mellom ellers vidt forskjellige perspektiver. Men når de anvendes uten at deres innbyrdes relasjoner er avklart, kommer det teoretiske gods til å ligge noe løst og spredt. Bidragene gir med andre ord anledning til å anføre at en oppstramning av analyseapparatene ikke ville vært av det onde.

Men her bør det straks tas til etterretning at det – som jeg har antydnet før – ikke er antologiens primære hensikt å konstruere eller avprøve teori. Således er også de nevnte bidrag først og fremst beskrivende. De gjør bruk av forskjellige teoretiske perspek-

tiver med henblikk på å få fram mangfoldigheten i de særdeles rike empiriske materialer som presenteres. Når dette tas til etterretning, må resultatene vurderes som særdeles tilfredsstillende. Og verdien av det teoretiske gods de leverer skal heller ikke underkjennes. Bidragene viser at etniske minoritetsgruppers sosiale organisasjon og politiske aktiviteter ikke kan forstås uten at man tar sitt utgangspunkt i hovedsamfunnets strukturer og statens politikk overfor pågjeldende grupper. Dette er en overordnet teoretisk innsikt som de nevnte forfattere ikke bare har utnyttet men også bidratt til.

Til tross for denne – i siste instans – fokusering på staten, er kulturbegrepet hele tiden til stede. Mens kulturbegrepet har hatt en kummerlig tilværelse i politologi i de siste mange år, har det en reell status i antropologi, selv om antropologer ikke kan bli enige med seg selv eller hverandre om hvilken status det skal ha. Mens politologer tenderer i retning av å oppfatte politikk som en funksjon av konflikt mellom interesser som for det meste er av økonomisk tilsnitt, har antropologers teoretiske forestillinger større plass for en oppfattelse av politikk som en funksjon av konflikt omkring kulturelt betingede interesser. Mens politologer i siste mange år i tiltagende grad har klamret seg til en vulgærutgave av økonomers menneskebillede, som reduserer oss alle til kloner av den oprinnelige entreprenør, har antropologer hele tiden kunnet se at (sub)kulturelle forskjeller griper inn i menneskers adferd på avgjørende måter – selv når de står overfor økonomiske valg. Mens politologer i sine analyser derfor henter uavhengige variabler frem fra statistiske materialer over den økonomiske situasjon, beveger antropologer seg ut i felten og lever seg inn i målgruppenes mangesidige virkelighet. Og antropologer er i besittelse av begrepsmessige og teoretiske kategorier som egner seg til å avdekke og fange inn denne virkelighet. De er i særdeleshet utstyrt med redskaper til å ”få fatt på” kulturelle elementer som påvirker og strukturerer menneskelig adferd, inklusivt politisk adferd.

At også kultur er viktig er imidlertid en innsikt som nok en gang er på vei inn i politologi. Ironisk nok kommer denne innsikt til en vesentlig grad fra mikro-økonomi, en disiplin hvor man ikke til den samme grad som i politologi har mistet kontakten med antropologi. Men hvorledes det nu enn er, synes det klart at heller ikke politologer kan klare seg uten noen av de særlige ferdigheter antropologi kan tilby. *Native Power* generelt, og de omtalte bidrag i særdeleshet, demonstrerer slike ferdigheter på en måte som vekker til beundring. Blant annet derfor kan boken anbefales til en langt bredere krets enn den jeg innledningsvis har henvist til.

Dessuten handler boken i sin helhet om virkelige mennesker og virkelige menneskers problemer. Alene dette gjør den anbefalingsverdig – særlig i en tid når samfunnsvitenskapene synes å være på vei opp i elfenbenstårnet igjen.

Øystein Gaasholt

Mary Dau, *Hansen og Ivanov. Afspændingen mellem Øst og Vest*, København: Borgen, 1985, 310 s., 168,00 kr.

Den første fejl i *Hansen og Ivanov* optræder på 2. side, hvor Mary Dau skriver: ”Denne bog er ikke tænkt som et bidrag til den videnskabelige debat om afspændingens